האם ומתי מותר לנשים לשאת כלי נשק

א. בפרשת כי תצא (דברים כב, ה) מפורש איסור "לא ילבש" האמור בפסוק: "לֹא יִהְיֶה כְלִי גֶבֶר עַל אִשָּׁה וְלֹא יִלְבַּשׁ גֶּבֶר שִׂמְלַת אִשָּׁה כִּי תוֹעֲבַת ה' אֱלֹקֶיךָ כָּל עֹשֵׂה אֵלֶּה". בתרגום אונקלוס על אתר, פירש את איסור "לא ילבש" של האשה, לענין נשיאת כלי נשק: "לָא יְהֵי תִקוּן זֵין דִּגְבַר עַל אִתְּתָא". מקור דבריו בסוגיית הגמרא במסכת נזיר (נט, א) "רבי אליעזר בין יעקב אומר, מנין שלא תצא אשה בכלי זיין למלחמה, תלמוד לומר לֹא יִהְיֶה כְלִי גֶבֶר עַל אִשָּׁה".

רש"י פירש שם: "וזה שמצינו ביעל אשת חבר הקיני שלא הרגתו לסיסרא בכלי זיין, אלא כמו שנאמר (שופטים ה, כו) יָדָהּ לַיָּתֵד תִּשְׁלַחְנָה וִימִינָהּ לְהַלְמוּת עֲמֵלִים וְהָלְמָה סִיסְרָא מָחֲקָה רֹאשׁוֹ וּמָחֲצָה וְחָלְפָה רַקָּתוֹ". וכפי שמסופר (שם ד, כא) "וַתִּקַּח יָעֵל אֵשֶׁת חֶבֶר אֶת יְתַד הָאֹהֶל וַתָּשֶׂם אֶת הַמַּקֶּבֶת בְּיָדָהּ וַתָּבוֹא אֵלָיו בַּלָּאט וַתִּתְקַע אֶת הַיָּתֵד בְּרַקָּתוֹ וַתִּצְנַח בָּאָרֶץ וְהוּא נִרְדַּם וָיָעַף וַיָּמֹת". רבי עקיבא אייגר ציין בגליון הש"ס במסכת נזיר (שם), לדברי הילקוט שמעוני (שופטים רמז נו) "זהו שאמר הכתוב (משלי לא, יט) יָדֶיהָ שִׁלְּחָה בַּכִּישׁוֹר, זו יעל שלא הרגתו בכלי זיין אלא ביתד, דכתיב ידה לַיָּתֵד תִּשְׁלַחְנָה. ומפני מה לא הרגתו בכלי זיין, לקיים מה שנאמר לֹא יִהְיֶה כְלִי גֶבֶר עַל אִשָּׁה". ומבואר כי יעל נמנעה מלהרוג את סיסרא בכלי נשק, אלא השתמשה לצורך כך ביתד, כדי לא לעבור על איסור "לא ילבש" בשימוש בכלי נשק. מפשטות הדברים לכאורה נראה כי לנשים נאסר לאחוז בכלי נשק, אפילו באופן חד פעמי, וגם כשיש צורך להשתמש בו למטרות חיסול אוייבים.

ויש לברר מה הדין כאשר אשה נמצאת במקום סכנה, האם אז מותר לה לשאת נשק לצורך הגנה עצמית.

וכמו כן, האם מותר לאשה לעסוק באבטחה בשירות האזרחי, ולשם כך עליה, כמובן, להיות חמושה בנשק.

נשים במלחמת מצוה

ב. במשנה (סוטה פ"ח מ"ז) מובא: "**במלחמת מצוה הכל יוצאים**, אפילו חתן מחדרו **וכלה מחופתה**". ופירש רש"י (סוטה מד, ב) "מלחמת מצוה, כגון כיבוש ארץ ישראל בימי יהושע, הכל יוצאים". מסתימת דברי המשנה נראה כי נשים היוצאות למלחמת מצוה, יוצאות **להילחם** במלחמה. ומן הסתם, לצורך כך, הותר להן לשאת כלי נשק. וכן נראה מדברי המנחת חינוך (מצות תרג אות ג) שהביא את מה שכתב בספר החינוך (שם) כי מצות זכירת עמלק נוהגת רק בזכרים "כי להם לעשות המלחמה ונקמת האויב ולא לנשים", והקשה: "באמת מלחמת מצוה הכל יוצאים אפילו כלה מחופתה". ונראה שהמנחת חינוך סבר, שנשים אכן יוצאות להילחם במלחמת מצוה, ובשעה זו הותר להן לשאת כלי נשק.

אולם הרש"ש (שם) כתב: "וכלה מחופתה, משמע דגם נשים יוצאות למלחמה, וחידוש הוא. ואולי אינן יוצאות אלא **לבשל ולאפות** וכדומה **לצורך הגברים אנשי המלחמה**". וכן פירש בתפארת ישראל (סוטה משנה שם) "אשה לאו בת מלחמה, רק **לספק מזון ולתקן הדרכים** אף היא יוצאת". וכן כתב הרדב"ז (הלכות מלכים פ"ז ה"ד) "וקשה וכי דרך נשים לעשות מלחמה, והא כתיב (תהלים מה, יד) כָּל כְּבוּדָּה בַת מֶלֶךְ פְּנִימָה. ויש לומר דהכי קאמר, כיון דחתן יוצא מחדרו כלה יוצאה מחופתה, שאינה נוהגת ימי חופה. ואפשר דבמלחמת מצוה הנשים היו **מספקות מים ומזון לבעליהן**, וכן המנהג היום בערביות". ונראה מדבריהם, כי גם **במלחמת מצוה**, נאסר על נשים להשתתף בלחימה, ובכלל זה **להשתמש בכלי**

נשק. ותפקידן הסתכם בהגשת סיוע ללוחמים הנמצאים בשדה הקרב [או רק לבעליהן, לשיטת הרדב"ז] באספקת מים ומזון, ושאר הדברים הנצרכים להם.

וכתב בשו"ת ציץ אליעזר (ח"כ סימן לא) "כוונת המשנה והרמב"ם הוא לא שיוצאה הכלה מחופתה **למלחמה**, דזה אינו, דכל כבודה בת מלך פנימה. אלא הכוונה היא דמכיון שהחתן יוצא למלחמה, אזי הכלה יוצאה מחופתה לא להמשיך לנהוג ימי חופה". וכך גם נקט להלכה: "למדנו מכל האמור, שהאיסור בזה מתחלק לשתיים: א) איסור נשיאת כלי זיין לאשה. ב) איסור יציאה למלחמה עם אנשים. ולמדנו גם זאת, שהאיסור הוא גם אפילו כשהמלחמה היא מלחמת מצוה וחובה. שהרי מלחמת סיסרא היתה כזאת, כי היתה ממלחמת ז' עממין [מלחמה עם הכנענים], וגם מלחמה של עזרה מיד צר הלוחץ, כמו שכתוב (שופטים ד, ג) וְהוּא לָחַץ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּחָזְקָה עֶשְׂרִים שָׁנָה".

וכן כתב רבי אביגדור נבנצל, רבה של העיר העתיקה (תחומין, כרך ה עמ' 364), במאמרו בנדון גיוס נשים לצבא: "פעמיים נצטוו ישראל להימנות ערב כניסתם לארץ ומלחמתם לכיבושה ולהשמדת ז' אומות. פעם בשנה השנית, כשעמדו להיכנס ולא נכשלו במרגלים. ופעם שניה, בשנת הארבעים, קודם כניסתם אליה בפועל. בשתיהן, נמנו זכרים בלבד, ובשתיהן נמנה כל יוצא צבא בישראל. הרי מפורש בתורה, ומודגש כמה פעמים, **שרק זכרים יוצאים למלחמה**, ואפילו **במלחמת מצוה**. וכן במלחמת עמלק, אפילו בשעת ההתגוננות כנגדו, נאמר בתורה (שמות יז, יט) בְּחַר לָנוּ אֲנָשִׁים, והרי ידוע שבלשון התורה אנשים ממעט נשים. ופעמים רבות נלחמו ישראל מעטים כנגד רבים, כגון בימי החשמונאים ובימי החורבן ובימי מרד בר כוכבא, ולא שיתפו נשים בצבא. ואשר לביטוי "חתן יוצא מחדרו וכלה מחופתה", אם רוצים לפרשו בדווקא, יש לפרשו [בנוגע לכלה] במשמעותו המקורית (יואל ב, טז), שתצא להתפלל בעד החתן ובעד כל עם ישראל".

ברם צריך עיון בדבריהם שנאסר על נשים לצאת למלחמת **מצוה** ואפילו לא לשאת עליהן נשק בשעה זו - מדוע באמת **מצוה** זו לא דוחה את **איסור** "לא ילבש", וצ"ע.

איסור נשיאת נשק לנשים מחשש זנות וניאוף

ג. ונראה לענ"ד בביאור דבריו על פי מה שכתבו רבותינו הראשונים בטעם איסור נשיאת נשק לנשים.

רש"י (דברים שם) פירש: "לֹא יִהְיֶה כְּלִי גֶבֶר עַל אִשָּׁה, שתהא דומה לאיש, כדי שתלך בין האנשים, שאין זו אלא **לשם ניאוף**. כִּי תוֹעֲבַת ה' אֱלֹקֶיךָ כָּל עֹשֵׂה אֵלֶּה, לא אסרה תורה אלא **לבוש המביא לידי תועבה**". וכיוצא בזה פירש האבן עזרא (שם) "כי האשה לא נבראת כי אם להקים הזרע, ואם היא תצא עם אנשים למלחמה **תבוא בדרך לידי זנות**". וכן כתב רבנו בחיי (שם) "מנע הכתוב כלי זיין מן האשה כדי שלא תצא למלחמה **ויהיה הסיבה לזנות**". מבואר בדבריהם, כי יסוד איסור נשיאת נשק לנשים נובע מהחשש כי יציאתן למלחמה בתערובת עם אנשים, תביא בסופו של דבר לזנות ולניאוף, שהיא "תוֹעֲבַת ה'".

וכן נראה מדברי הרמב"ם בספר המצוות (לא תעשה מ) "ודע שזאת הפעולה, כלומר היות הנשים מתקשטות בתכשיטי האנשים, או האנשים בתכשיטי הנשים, פעמים תעשה **לעורר הטבע לזימה**, כמו שהוא מפורסם אצל הזונים". ובעקבותיו כתב בספר החינוך (מצוה תקמב) בביאור שורש איסור לא ילבש: "**להרחיק מאומתנו הקדושה דבר ערווה**, וכל ענין וכל צד שיהיה הכישלון באותו דבר מצוי מתוכו. וכענין שיאמרו (סנהדרין קו, א) על דרך משל, שאלקינו שונא זימה הוא, כלומר שלאהבתנו הרחיקנו מן הזימה, שהיא דבר מכוער ביותר, ויקח לב האדם ומדיחו מדרך טובה ומחשבה רצויה, לדרך רעה ומחשבה של שטות. ואין ספק כי אם יהיו מלבושי האנשים והנשים שווים, יתערבו אלו עם אלו תמיד ומלאה הארץ זימה".

על פי זה יתכן שסבר הציץ אליעזר, שהיות וטעם איסור נשיאת נשק לנשים הוא מחשש זנות וניאוף, הרי זה בגדר "**אבזרייהו דגילוי עריות**". משום כך, יש להחמיר שלא לצאת גם **למלחמת מצוה** מחשש לזנות. ואולי גם יש בזה דין "יהרג ואל יעבור" שנאמר בג' עבירות חמורות, שגילוי עריות היא אחת מהן [אמנם כל זה באשת איש, אך לא בפנויה, שאין בביאתה איסור גילוי עריות], וצ"ע.

נשיאת נשק להגנה עצמית במקומות מסוכנים

ד. בשו"ת אגרות משה (או"ח ח"ד סימן עה אות ג) נשאל בשנת תש"מ, על ידי בעל נכדתו, רבי שבתי רפפורט, האם מותר לנשים לשאת אקדח בנסיעותיהן בכבישי גוש עציון והסביבה. השואל נקט כי "במקום דאיכא חשש פיקוח נפש, פשיטא שמותר". אלא שהספק הוא בנסיעות היום-יומיות, כאשר "האינשי חשבי [אנשים חושבים] שאין בזה סכנה, מטעם שעל כל פנים יד ישראל תקיפה. וגם אפשר להם שלא לצאת ממקום הישוב, ואם נחוץ לנסוע לאיזה מקום יסעו רק עם אנשים הנושאים נשק" - ואם אכן אסור לנשים לשאת נשק, תוגבל נסיעתן רק בליווי גברים חמושים.

הרב רפפורט צידד להתיר את נשיאת האקדח, על פי מה שכתבו הט"ז (יו"ד סי' קפב ס"ק ד) והש"ך (ס"ק ז) בשם הב"ח: "אשה הלובשת בגדי איש להתדמות לאיש ואיש הלובש בגדי אשה להתדמות לאשה לנוי וקישוט, אם לובשים כדי להגן מפני החמה או צינה וכיוצא בזה מותר". ולכן בנשיאת כלי נשק אין "דרך קישוט ונוי" להגן על עצמן, ואין בה איסור.

אולם רבי משה דחה את דבריו, בטענה כי איסור נשיאת נשק שונה במהותו מהאיסור לאשה ללבוש בגדי גבר: "דהלאו דאיכא ללבוש כלי זיין ולצאת למלחמה, אין זה כלל ענין נוי וקישוט, אלא שהוא איסור אחר שאיכא גם כן בכלל לאו זה. משום דגם לבישת כלי זיין ויציאה למלחמה הוא גם כן רק כלי גבר הן, שאיסור זה אינו נוגע ליפוי כלל. אבל לבישה זו ויציאה זו היא רק כלי גבר, ואסור לאשה ללובשם. ונמצא דסתם בגדים שהם נוי ויופי לגוף, אסור כשלובשת לנוי וקישוט ליופי, ומותרת כדי להגן מפני החמה והצינה. וכלי זיין אסור כשלובשת להגן מגזלן ורוצח, ומותרת לנוי וקשוט [אם שייך זה מצד הכלי, דאם הנוי הוא מחמת שתראה כאיש חיל בכח, תהיה אסורה]". כלומר, כאשר מדובר על פריטי לבוש של גבר, אסור לאשה ללובשם רק כשמטרתה "נוי ויופי", ולא כאשר יש צורך ללובשם כדי להגן מצינה. אך בכלי נשק, האיסור **בעצם לבושם לצורך יציאה למלחמה**, ולכן גם כשהמטרה היא התגוננות, אין זו סיבה להתיר, שהרי סוף סוף לבושה בהם.

אמנם למעשה רבי משה התיר לנשים "לישא כלי זיין לא רק להצלה מהריגה ממש, אלא אף להינצל מהכאות בעלמא שבמלחמות קטנות אלו, הא נמצאות הנשים כאנשים בהכרח. שלכן לא שייך חלוק בין גברי לנשי במה שצריכים ליקח להינצל, דיש ליקח מה שיותר עדיף לזה, וכל ענייני נשק יש להחשיב דרכן דתרוייהו בין גברי בין נשי בזה. ורק לצאת למלחמה אין דרך נשי וגם אסורות, וכן בסתם מקומות שבחזקת שלום אסורות". מבואר בדבריו כי איסור לא ילבש בנשיאת נשק נאמר רק במלחמה, שאין "דרך" נשים להילחם, ולכן נאסר עליהן ללבוש כלי זיין ש"דרך" האנשים ללבוש. אך **נשק המיועד להגנה עצמית לא נכלל באיסור "לא ילבש"**, כי בסוג כזה של כלי נשק אין הבדל בין גברים ונשים, שהרי התגוננות מפני סכנה באמצעות כלים אלו היא לא "דרך" לבוש של אנשים בלבד, ולכן אין בזה איסור "לא ילבש".

גם הגר"ע יוסף (שו"ת יחוה דעת ח"ה סימן נה) התיר למורות ולגננות לשאת נשק לצורך הגנה על תלמידיהן "ביישובי ספר", אך בנימוקים אחרים. ראשית כל, **מחשש פיקוח נפש**: "הדבר ברור שבנדון שלנו שיש חשש של סכנת נפשות מפחד המרצחים המחבלים, ששמו להם למטרה להרוג נפשות ולזרוע הרס וחורבן במדינת ישראל, מותר גם לנשים להתאמן ולישא נשק להגן על עצמן ועל תלמידי בתי הספר שבהשגחתן, מחשש פעולה זדונית של המחבלים, אשר לא ישאו פנים לזקן ונער לא יחונו, **שאין לך דבר**

העומד בפני פיקוח נפש. וכבר כתב רבנו יהודה החסיד בספר חסידים (סימן ר) וזה לשונו, עת לעשות לה' הפרו תורתך, לפיכך אם צרו גויים על עיר מישראל, וכן נשים שהולכות בדרך ויראות פן יפגעו בהן גויים ויאנסו אותן, מותר להן ללכת בבגדי גברים, ולחגור עצמן בחרב, כדי שיהיו סבורים הגויים שהם גברים. וכן הדין לבחורים שאין להם זקן שיכולים ללבוש בגדי נשים כדי להינצל מאויבים".

בהמשך דבריו, בניגוד לדעת האגרות משה, הגר"ע יוסף סבר כי נשיאת כלי נשק לצורך הגנה עצמית דומה **ללבוש כלי גבר מפני צינה** שאין בו איסור לא ילבש: "וגדולה מזה מצינו להגאון בית חדש (יו"ד סי' קפב) שכתב, שאיסור לא יהיה כלי גבר על אשה אינו נוהג אלא בדבר שהוא לנוי וקישוט, אבל אם לובשים בכדי להגן מפני החמה או מפני הצינה מותר, וכן פסק הט"ז (שם ס"ק ד). ולפי זה גם בנידון דידן, שאין כוונת המורות בנשיאת הנשק כדי להתדמות לגברים אלא רק להגן על נפשותיהן ועל נפשות תלמידיהן שבפיקוחן והשגחתן, נראה שהדבר ברור שאין בזה משום לא יהיה כלי גבר על אשה".

וכן הורה הרב נבנצל (אהל יעקב, תשובות ופסקים, ח"א עמ' קפה) בתשובתו למחבר הספר: "אסור לאשה להחזיק כלי נשק, כיון שנחשב ככלי גבר, ולכן נשתבחה יעל שהשתמשה רק ביתד ומקבת. **אבל במקום סכנה מותר**".

בספר ברוך אומר (סימן צ) הוסיף, כי גם לשיטתם של הגר"מ פיינשטיין והגר"ע יוסף, שהתירו נשיאת אקדח על ידי אשה במקום סכנה "אם יכולה לשאת את הנשק בתיק יד, תעשה כן, ולא תחגור אותו כדרך הגברים. כיון שעיקר האיסור הוא לחגור את הנשק, או להחזיקו ביד, כמו שנאמר לא יהיה כלי גבר על אשה. וכשאפשר לקחת את הנשק בהיתר, אין לשאת אותו בדרך איסור. אך אם יש צורך לחגור את הנשק לצורך הרתעה, מותר לעשות כן, שגם זה בכלל פיקוח נפש. ומכל מקום תיזהר לא לשאת את הנשק ללא צורך, אלא רק בזמן שהולכת במקום סכנה".

אמנם יתכן כי לפי מה שנתבאר בשיטת הציץ אליעזר [**אות ג**] שאיסור נשיאת נשק לנשים הוא בגדר "**אבזרייהו דגילוי עריות**", ומשום כך, יש להחמיר שלא לצאת גם **למלחמת מצוה** מחשש לזנות, אולי גם במקום סכנה, אין לנשים היתר לשאת כלי נשק, וצ"ע.

שימוש בכלי נשק שלא לצורך מלחמה

ה. בחומש עם פירוש תורה תמימה (דברים כב, ה) כתב: "מפשטות לשון הדרשה שלא תצא אשה בכלי זיין למלחמה משמע מפורש, דרק **למלחמה** אסורה לצאת בכאלה. והוא הדין **בעניינים השווים למלחמה**, כגון **בריב ומצה עם איש** וכדומה". וממילא אם השימוש בכלי הנשק מיועד שלא לענייני מסוג זה, אלא לשימוש "אזרחי", כגון להשתמש בחרב לחיתוך במקום סכין, אין כל איסור.

לאור דיוק זה, תמה התורה תמימה "על מה שכתב בספר תולדות אדם (לרבי יחזקאל פייבל מגיד מישרים מווילנא, ח"ב סוף פ"ב) שהגרש"ז מוולאזין העיר, שיש צד איסור באשה הלוקחת חרב לחתוך חוט או חבל. ויסודו על פי התרגום יונתן בשופטים, במעשה שלקחה יעל יתד להרוג את סיסרא, דמפרש למה יעל לקחה יתד להרוג את סיסרא ולא חרב, מפני לאו זה. ולפי מה שכתבנו אין ראיה מיעל, דאותה שעה שעת מלחמה הוי, וגם ענינה עם סיסרא ענין מלחמה הוי. אבל בכעין שצייר לחתוך חוט או חבל, לא נראה לי כלל שיהיה צד איסור בזה".

וכן כתב בשו"ת חמדת צבי (ח"ב סימן לג) "אף על שהרמב"ם (ספר המצוות; לעיל **אות ג**) נתן טעם האיסור משום שזה מעורר הטבע לזימה, וכתב שם טעם זה גם לענין שמזדיינת בחרב. אם כן נראה לכאורה, שגם שלא בשעת מלחמה האיסור קיים. מכל מקום יש לומר שהוא רק כשעושים כן בתמידות, אבל על **שימוש ארעי** אין עוברים אלא כשמשתמשים בכלי דרך תשמישו דווקא, והוא בחרב רק בשעת מלחמה. ולפי זה נראה שאין איסור לאשה להשתמש בכלי הגבר אלא דרך תשמישו, ועי' תורה תמימה

(פרשת ויצא) שמביא מספר תולדות אדם שהגרש"ז מווילנא העיר שיש צד איסור לאשה לקחת חרב לחתוך חוט או חבל, אבל לפי הנ"ל כיון שאין זה דרך תשמישו של הכלי, אין איסור בדבר".

עבודת אשה כמאבטחת

ו. ממוצא הדברים יש לדון, האם מותר לאשה המבקשת לעסוק לפרנסתה באבטחה, לשאת עליה נשק לשם כך.

לכאורה על פי מה שכתבו רבותינו הראשונים [**אות ג**] כי טעם איסור נשיאת כלי נשק לנשים הוא "כדי שלא תצא למלחמה **ויהיה הסיבה לזנות**", כלומר היציאה של גברים ונשים למלחמה ושהותם ביחד זה עם זה בזמן המלחמה, עלולה להביא לזימה וניאוף - בנדון דידן זו לא שעת **יציאה למלחמה**, ואין חשש לתערובת בין אנשים ונשים ולכן אין מקום לאסור.

אולם רבי יהודה גרשוני (תחומין כרך ד עמ' 64) דחה סברא זו, וכתב: "הפירוש בדברי הראשונים הוא, שהתורה מנעה כלי זיין על אשה, אפילו לא התערבה עם גברים, רק מכיון שזה יביאה לצאת למלחמה עם גברים ויהיה סיבה לזנות, אסורה בכל אופן, אפילו בינה לבין עצמה להחזיק כלי זיין".

וכן נקט להלכה בספר בגדי איש (פ"ח סע' ה) "בנות היוצאות לטיול ועל פי חוק המדינה צריכות לקחת מאבטח אף שאינו מקום סכנה, אסור לקחת אשה מאבטחת שלוקחת כלי נשק. וגם לדעת המתירים, מודה שאסור משום שכאן אין פיקוח נפש. וגם נחשב למעשה איש, וכמו יציאה למלחמה, דנחשב מעשה איש אף שיוצאת להגן על אחרים. ומשום דאנשים יוצאים ואינו נצרך שגם אשה תצא. והכי נמי, כיון שאפשר באיש מאבטח נחשב דרך אנשים".

אולם רבי מרדכי גרוס (אגרתא דחדוותא, ח"ד אגרת קנו אות ח) כתב: "אשה [בעלת תשובה] שאין לה פרנסה ורוצה להיות מאבטחת. הנה לדעת רבים נשיאת כלי נשק לאשה הוי איסורא דלא ילבש. אך יש לעיין **כיון שלהצלה הוא**, אפשר דליכא לא ילבש, דומיא למה שכתב הש"ך (יו"ד סי' קפב ס"ק ז) **דבמקום צינה** אין איסור לא ילבש". מבואר בדבריו כי נשיאת נשק **להגנה עצמית** אפילו כאשר **לא מדובר בסכנה** אלא **לאבטחה מפני סכנה אפשרית**, דומה ללבישת בגד להגנה במקום צינה, שלא נאמר בה איסור לא ילבש, כי מטרת הלבוש איננה להתדמות לגבר.